

Тарвс цагъан өвсн хойрас силос дарлгъна дамшлтас

Хальмг республикин мал өсклгънă дамшлтин станцин өдл-ахун дамшлтин Черноземельск пункт малин хотин көрнъ икдүлдж, түүнд шимтă сән хотар невр кехин төлă, 1957 джил малин хотин тарвс цагъан өвсн хойриг ниилүлдж деернь ногъана невчкн невр өгч, силос дардж хăлăв. Тиигдж цагъан өвсър дарсн силос ик сән болдж, чинрăрн пырей өвснăс дуту болсн уга.

Тарвс цагъан өвсн хойрар силос дархин учрт, кошарин өөр 13,2 кубометр силос багтм, дотад бийнь тоосхар тăвгдсн хойр нүкн белдгдв. Түүнд 1957 джилин октябрь сарин 23—24-д силос даргдв.

Силосиг нүкнд тăвхлăрн кесн нег хүвнъ өвс, гурвн хүвнъ үүрмгър чавчгдсн тарвс тăвгддж, силос дархмн.

Тер силос иигдж бүркгдв: силосовать кегддях тарвс цагъан өвсн хойр деер түрүн болдж 20 сантиметр зузанар эолом девсгднă, түүнă деернь зузандан 20-25 сантиметр шавр хайгддж ташр деерăснь, 8-10 сантиметр зузанар шалдгднă.

Түрүн гурвн өдрин эргцд эн силос доргшан 40 сантиметрт суув, тиигхлă невр бүрклгън кегддж, ташр деерăснь 5 сантиметр зузанар шалдгдла.

1958 джилин январь сарин 9-д түрүн нүкнъ секгддж, силос малд өггдв. Хойрдгчнь—февраль сарин 22-т секгдв. Тер силос сăахн үнртă. ик шимтă хот болв. Мал иддго цагъан өвсн, тиигдж малин джөөлн ик тааста хотд хүврв. Тарвс-мудаснь зуг нимгн хальснь үлдв.

Хон хургълхин өмн үвлин

цагт эн силос иигдж өггдджăв: өдрт нег, даньгин нег цагт хөд хăрүүлгънăс ирсн цагла, эс гидж хөөнд сүүлин хот (өвс) өглгънă өмн өггдджăв.

Эн силос хөөнд өгхлăрн өдр болгън немдж өггднă. Түрүн өдр хон болгънд 0,5 килограмм хойрдгч өдртăн — 0,75 килограмм, гурвдгч өдртăн—1 килограмм, дөрвдгчдăн—1,5 килограмм, цааранднь эн тоогъарнь невр угагъар даньгин өггднă.

Эн силосиг ик гидг сăанăр хөд идджăв, үлдхăс шарлсн шарлджнь, силост харгъсн хату бөдүн ишнь үлдджăв.

Нăаднр хөөдт көг тăвлгънă болн теднă хургълхнь өөрдсн цагт чигн концентрированн хот керглгддж, өггдджăсн уга, зуг хургъта хөөдин толгъа болгънд 0,3 килограмм концентрированн хот өдр болгън өггдджăв.

Тарвс цагъан өвсн хойриг негдүлдж дарсн силосиг, хургълхдан өөрдсн нăаднр хөөнд өгхлă, ик тааста сән болдж, тер нăаднр хөд сăанăр иддж чинăгъан геехш. Энүнăс, хөөдин хургъан теджăх үснь элвг болдж, хургъдиннь джиргъл сăатă болсн дееран, өмнк джилин хургъдас, төрсн цаглăрн 200 грамм күнд хургъд төрв. Нег чигн хон үксн хургъ гаргъсн уга.

Хар газрин теет хөөдăн үвлзүлдг мана республикин колхозмудт, малин хотин тарвс икăр тăрдж, тарвс цагъан өвсн хойрар силос икăр дардж, чадх аргъ бăанă. Зуг энүг кедж күцăдж малин, хотин көрнъ икдүлх кергтă.

А. ШРАМКО
науучн нөдлăч.